

Kriminologija kot zaposlitev in poklic – 27. baltiška kriminološka konferenca

Vilna, 26.–27. junij 2014

Enaindvajseto stoletje predstavlja za kriminologijo obdobje izzivov, sprememb in nenehnega prilagajanja. Skozi čas se spreminja, tako kot kriminaliteta. Kriminologija pa se v zadnjem obdobju ne ukvarja zgolj s trendi in izzivi kriminalitete, ampak tudi s svojimi izzivi in spremembami. Veliko teh je povezanih s posledicami globalne finančne krize in z redukcijo sredstev in programov. Ne glede na to, v katerem delu Evrope smo, kriminologi odkrivajo podobne izzive in trende spreminjanja kriminalitete in kriminologije. O tem govorijo tudi prispevki kriminologov z območja ob Baltiškem morju in iz drugih držav.

V prostorih Filozofske fakultete v središču Vilne je v razmeroma majhnem krogu kriminologov potekala letna baltiška kriminološka konferenca, ki ima že tridesetletno tradicijo. Na dvodnevni konferenci je svoje delo predstavilo 24 udeležencev iz Litve, Latvije, Estonije, Danske, Nemčije, Velike Britanije, Italije, Rusije in Slovenije (Gorazd Meško in Katja Eman sta predstavila prispevek »Criminology as Vocation and Profession – Slovenian Perspectives and Challenges«). Poleg kriminologov so sodelovali tudi strokovnjaki s področja kazenskega pravosodja, prava in sociologije. Ob kriminologiji, njenem razvoju in obstanku kot znanstvene discipline in poklica sta bili kriminaliteta ter kriminalitetna politika druga vsem skupna tema.

Kriminologija 21. stoletja se posebej osredotoča na normativno vedenje in posveča posebno pozornost problemom neenakosti, moči in politike v procesu kriminalizacije. Veliko se ukvarja s področjem viktimizacije (še posebej s tisto, ki nastane zaradi socialne ali ekonomske neenakosti) in kršitvami človekovih pravic. Pogloblja se v področje na dokazih in raziskovanju temeljčnega znanja in politike ter z njo povezanega preprečevanja in nadzora deviantnega vedenja. Ne nazadnje postaja kriminologija vedno hitreje ter bolj in bolj globalizirana.

Posamezni izstopajoči problemi, s katerimi se soočamo kriminologi v Evropi, so: politizacija družbenega nadzorstva kriminalitete; porast kaznovalnega populizma oziroma vedno večja kaznovalna naravnost družbe; vpliv miselnosti o tveganju in upravljanje s tveganji; pojav in vpliv neoliberalizma (tekmovalnost, tržno naravnana družba, kibernetična kriminaliteta ipd.); posodobitev in politizacija javnih služb; poskusi na dokazih temelječe (kriminalitetne) politike. Kot posledica

ekonomske krize prihaja do zmanjševanja ali celo opuščanja družboslovnih študijskih programov, ki vsebujejo kriminološke vsebine.

Že prvi dan se je razvila razprava o pomenu kriminološkega raziskovanja in sodelovanja pri oblikovanju kriminalitetne politike, saj se kriminologi ne srečajo vedno s pozitivnim, vzajemno spoštuječim sodelovanjem z oblikovalci kriminalitetnih oziroma kaznovalnih politik (npr. naročanje raziskav z želenimi rezultati, ignoranca negativnih rezultatov študij ali izrečenega kritizma, instrumentalno izkoriščanje in selektivno prilaščanje ugotovitev kriminologov za potrebe kreiranja kriminalitetnih politik). Pri tem je profesor Aleksansras Dobryninas iz Vilne poudaril, da je poleg komunikacije med kriminologi in oblikovalci kriminalitetne politike pomembno tudi razumevanje temeljnih pojmov oziroma govorjenje istega jezika. Dodal je še, da moramo kriminologi ohraniti prepričanje ne glede na vse, do česar prihaja v sodobni družbi tveganja, da je »kriminolog govorec in mislec, ki ne dela kot stroj, ampak dobro pretehta in z več vidikov poskusi razumeti ter interpretirati rezultate svojega raziskovanja ali dogodke, ki se zgodijo v posamezni družbi«, pa četudi vladajoči opciji to ni všeč.

Druga poudarjena tema razprave je bila institucionalizacija kriminologije, ki odpira tudi vprašanje kriminologije kot poklica v procesu ustvarjanja in prenašanja kriminološkega znanja. Pot do izobrazbe kriminologa je lahko v evropskih državah precej različna, a na koncu se vsi ne glede na izobrazbeno pot ukvarjajo s problemi kriminalitete. Pri vseh se je kot najbolj obetavno izkazalo kombiniranje teorije in izkušenj. Vprašanje, ki se poraja v visokošolskem okolju, je, koliko se soočenja z vsakdanjimi krizami in problemi kriminalitete prenašajo na področje izobraževanja in kako se razlagajo študentom. Tudi velike evropske države, kot je Nemčija, se ne morejo izogniti varčevalnim ukrepom in zmanjševanju programov, pri čemer kriminologija ni nobena izjema. Ravno zmanjševanje oddelkov za kriminologijo tudi do 25 odstotkov npr. v Nemčiji, majhno število raziskav in študij, kar je posledica 100-odstotne ali 120-odstotne pedagoške (nad)obveze, je že leta 2012 spodbudilo razpravo 60 najboljših nemških kriminologov na Inštitutu Max Planck v Nemčiji. Razpravljali so o težavah in izzivih ter zaključili razpravo s podpisom memorandumu v podporo ohranitvi kriminologije kot znanstvene discipline (t. i. Freiburger memorandum).

N. Christie (1993) je zapisal, da »kriminologija zna biti dolgočasen 'predmet', ampak njena vprašanja ...« so vse prej kot nezanimiva, zato je so predmeti razprav kriminologov severovzhodnega dela Evrope: problemi 'pretirane' kriminalizacije, porast problemov kaznovanja in kaznovalne naravnosti brez pravega razloga, problem 'nelagodne' kriminologije (angl. *uncomfortable criminology*), ki zajema mladoletniško kriminaliteto, kriminološko teorijo in družbeni konflikt, policijo, podaljšano adolescenco in mlade, odrasle v kazenskem pravosodju, ter potrebo po rehabilitivnem in ne represivnem pristopu. Pravzaprav nam občutek nelagodja poraja vse, kar je za nas novo oziroma nepoznano.

Izkušnje torej kažejo, da je vpliv kriminologov na oblikovanje kriminalitetne politike v državah ob Baltiškem morju večji kot v Sloveniji (v zadnjih dveh desetletjih). Glavni razlogi za to so po pričanju kriminologov dolga tradicija sodelovanja in medsebojno spoštovanje, saj so rezultati njihovih študij redno upoštevani pri kreiranju kriminalitetne politike in oblikovanju različnih pomembnih dokumentov o njej. Morda se lahko iz njihovega primera dobre prakse kaj naučimo in prenesemo v domače okolje. Pri tem se poraja vprašanje, kdo je tisti, ki se trudi za tvorno sodelovanje pri oblikovanju kriminalitetnih politik, in kdo je tisti, ki si tega ne želi. Če primerjamo ugotovitve s slovensko prakso, je tak vpliv na kreiranje kriminalitetne politike pred letom 1991 v Sloveniji imel Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, vendar je soustvarjanje le-te s sodelovanjem slovenskih kriminologov v poslednjem desetletju zelo oslabelo.

Z omenjenim odnosom je tesno povezan problem vplivanja politike in drugih deležnikov na kriminologijo – 'naročanje' študij z zelenimi rezultati in vpliv na oblikovanje kriminologije po želji/potrebah politike. Kriminologi se moramo potruditi posredovati rezultate naših študij v jeziku, ki ga bodo drugi razumeli, pri čemer obstaja meja, do katere smo se sposobni uklanjati željam vodilne politične elite. Rezultatov, ki kažejo na nezaupanje ljudi v policijo ali vlado, se v nobenem jeziku ne da spremeniti v politično zelene rezultate. Pa smo spet na začetku – pri vprašanju: Zgolj delati kot kriminologi ali živeti kot kriminologi?

Katja Eman